

ale creștinismului răsăritean, cu toată bogăția de imagini, o lucrare erudită, dar compusă după un anume plan nou, cu unele elemente noi, de către un autor în același timp învățat și talentat nu face parte din nici un curent literar la noi » (n. 6). De fapt, *Învățăturile* se încadrează, cum am arătat, în marele curent cultural-religios general răsăritean al *isihasmului* pe care, sub aspectul efectelor sale literare și artistice în sudul Dunării și în Rusia, l-a analizat magistral, în mai multe lucrări, cunoscutul istoric sovietic D. S. Lihaciiov.

Timpul de maximă înflorire a isihasmului la noi îl constituie secolul XV și, ca o prelungire, o parte din secolul XVI care rămâne să fie delimitată prin cercetări speciale. Este greu de presupus că o operă pătrunsă atât de adânc de ideologia și tendințele literare ale acestui curent ar fi apărut în sec. XVII, în plină decadentă a vieții religioase și într-o epocă frământată de acțiunile Reformei și preocupată de stăvilirea influenței acesteia.

Capitolul I, *Neagoe Basarab, cultura și caracterul său*, ridică o problemă de cea mai mare importanță: pregătirea intelectuală a lui Neagoe. A putut scrie el *Învățăturile*? În acest caz trebuia să fi fost un bun cunoscător al limbii slavone și să fi avut o bogată lectură în domeniul literaturii bisericești — condiții greu de îndeplinit, după P. P. Panaitescu, de către un șef de stat care, mai înainte de a fi domnul Țării Românești, a fost cunoscut ca bun militar, și nu ca om de cultură. În dregătoriile pe care le-a ocupat ca boier: vâtaf de vânători și comis, Neagoe nu venea în contact cu cărțile. Dacă ar fi fost logofăt, am putea presupune că știa cel puțin slavonește, pentru a supraveghea întocmirea actelor de cancelarie.

Recunoaștem că de această problemă depinde nouăzeci la sută răspunsul la întrebarea dacă Neagoe singur a scris *Învățăturile*, sau dacă a fost obligat să folosească serviciile unui călugăr căruia fie i-a dictat, fie i-a împărtășit gândurile și intențiile sale. Cît privește autenticitatea înțeleasă ca redactare a *Învățăturilor* în epoca lui Neagoe și nu în sec. XVII, ea nu depinde de acest argument, ci de faptul că reflectă într-însele timpul lui Neagoe, și nu altă perioadă.

După părerea noastră este greu de afirmat *apriori* că Neagoe a fost anal-fabet. Ori, a fi un om cult sau cît de cît instruit, însemna pe timpul acela a fi știutor de carte slavonească și eventual grecească, și a citi literatura vremii — literatură în primul rînd religioasă. A contesta principial unui domn român dreptul de a fi un cărturar pentru că a fost în același timp un șef de stat, atunci cînd Bizanțul, Bulgaria, Rusia Kieviană și cea Moscovită au cunoscut strălucite figuri de mari conducători politici care au fost totodată și cărturari distinși, unii chiar mari cărturari, ni se pare a pleca de la o teză preconcepută, necesară argumentării unei alte teze de aceeași factură.

Neagoe a fost membrul familiei Craioveștilor — cea mai mare familie boierească a Țării Românești, tîtoarea domnilor, ctitora celui mai important centru de cultură slavonă al epocii: Bistrița. Însuși P. P. Panaitescu a susținut cu succes teza că la noi cultura slavonă a fost mult mai răspîndită decît se crede, că mulți boieri cunoșteau limba slavonă și citeau cărți scrise în această limbă<sup>1</sup>. De ce tocmai Neagoe ar face excepție?

Neagoe a dovedit în tot cursul vieții sale pasiune pentru cultură, gust artistic. Dorința de a fi privit ca un domn înțelept, de a învăța pe alții, este

<sup>1</sup> P. P. PANAITESCU, capitolul « Cultura feudală » în volumul colectiv *Viața feudală în Țara Românească și Moldova. (Sec. XIV—XVII)*, București, 1957. De asemenea introduce la *Manuscrisele slave din Biblioteca Acad. R.P.R.*, București, 1959.